

se alegea pacea (eroii, avînd interese comune, se prindeau frați de cruce); în varianta nouă, fiind vorba de forțe potrivnice, este aleasă lupta :

„No — împărat'e! Cum vrei să te lupt cu mine? în săbii n'e tăiem — zîse — sau la luptă, sau n'e-mpăcăm? Da iel zîse: — N'e luptăm cu-armata" (II, 256).

Modificări asemănătoare au loc și în folosirea formulei care marchează dialogul dintre cal și erou. Un caz interesant îl constituie o formulă aparținînd repertoriului povestitorului Gh. Zlotar :

„Cum sâ merem, stapîni? ca gîndu, ori ca vîntu?" — „Dacă om mere ca vîntu, ni prăpădim! Dacă-om mere ca gîndu, tot la fel'! Însi... merem lin ca vîntu, tremurîn pămîntu!" (I, 211).

În această formulă eroul devine mai precaut : nu vrea să se deplaseze nici cu viteza gîndului, nici cu cea a vîntului, ca să „nu se prăpădească". Ne-am fi așteptat, după acest refuz, să aleagă o altă viteză care nu se găsea în propunerile calului. Totuși eroul alege pînă la urmă tot viteza vîntului, dar a unui vînt *mai lin*.

Dacă am raporta această formulă la variantele ei tradiționale, cum am procedat și cu celelalte formule din basmele noi, am putea afirma că avem de-a face cu o improvizație care însă nu e dusă pînă la capăt. În formula tradițională, întotdeauna se alege viteza vîntului sau a gîndului; povestitorul nostru însă pune pe erou să refuze cele două viteze. Normal ar fi fost, după cum spuneam, ca eroul să numească o altă viteză. În fondul tradițional de formule însă o a treia viteză nu există, prin urmare, negăsind altceva, mai exact, nereușind să numească în acel moment un alt mod de deplasare, povestitorul a folosit tot unul din cele două elemente tradiționale („ca vîntul"), „domolind" în schimb vîntul cu a cărui viteză urma să fie transportat eroul („lin ca vîntul").

Toate aceste observații sînt logice, dar formula lui Gh. Zlotar nu trebuie raportată numai la formula tradițională, întrucît am întîlnit și în basmele lui Ion Creangă o formulă asemănătoare. Prin urmare, avem la dispoziție trei variante : a) formula folosită în colecțiile clasice, b) formula scriitorului Ion Creangă și c) formula povestitorului contemporan Gh. Zlotar. Reproducem mai jos cele trei variante :

a) Formula din colecțiile clasice „Acum cum să te duc, stăpîne, ca vîntul ori ca gîndul?" — „Ca gîndul (ca vîntul)"¹.

b) Formula scriitorului Ion Creangă : „...de acum înainte sînt gata să te întovărășesc oriunde mi-i porunci, stăpîne, numai să-mi spui dinainte cum să te duc, ca vîntul, ori ca gîndul?" — „De mi-i duce ca gîndul, tu mi-i prăpădi, iar de mi-i duce ca vîntul, tu mi-i folosi, căluțul meu". După ce eroul incalcă, scriitorul notează : „Atunci calul zboară lin ca vîntul"².

c) Formula povestitorului Gh. Zlotar : „Cum sâ merem, stăpîni? ca gîndu, ori ca vîntu? Ziți : — Dacă-om mere ca vîntu, ni prăpădim! Dacă-om mere ca gîndu, tot la fel'! Însă — ziți — merem lin ca vîntu, tremurîn pămîntu! S-o dus lin ca vîntu tremurîn pămîntu!" (I, 211).

Asemănarea dintre formula povestitorului Gh. Zlotar și formula lui Ion Creangă este evidentă, prin urmare, inovația nu o datorăm povestitorului

¹ M. Pompiliu, „Convorbiri literare", VI (1872), p. 30; cf. Al. Vasiliu, *op. cit.*, p. 122; D. Stăncescu, *Basme culesse din gura poporului*, București, 1893, p. 57.

² I. Creangă *Amintiri, povești, povestiri*, B.P.T., nr. 6, 1960, p. 200.